



Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Dziecko w perspektywie trudnych sytuacji życiowych” (Children in the Face of Difficult Circumstances), Poznań 11–12 grudnia 2013 roku

W dniach 11–12 grudnia 2013 roku na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Dziecko w perspektywie trudnych sytuacji życiowych” zorganizowana przez Zakład Edukacji Dziecka, pod patronatem Dziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych prof. zw. dr. hab. Zbyszko Melosika.

Celem konferencji było interdyscyplinarne pochylenie się nad współczesnym dzieckiem, nad jego kłopotami egzystencjalnymi, by nie tylko skupić się na rodzajach sytuacji trudnych i ich następstwach obecnych w życiu młodego pokolenia, ale i na edukacyjnych możliwościach przygotowania go do ich pokonywania. Niniejsza problematyka została odniesiona do podstawowych środowisk życia dziecka: środowiska rodzinnego, stanowiącego prymarny kontekst jego rozwoju oraz środowisk wtórnych, jakimi dla niego są środowisko przedszkolne, szkolne i rówieśnicze. Konferencja stanowiła płaszczyznę wymiany doświadczeń polskich i zagranicznych przedstawicieli ośrodków naukowych oraz praktyków zajmujących się tą ważną tematyką. W konferencji uczestniczyło osiemnastu profesorów reprezentujących główne ośrodki akademickie w kraju oraz akademickie ośrodki zagraniczne, takie jak: Ostravská Univerzita i Catholic University of Eichstaett–Ingolstadt. W czasie dwudniowych obrad wygłoszono ponad 80 referatów, a prelegentami byli przedstawiciele z 30 krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych oraz instytucji zajmujących się kompensacją społeczną, profilaktyką wychowawczą, ratownictwem.

Prof. dr hab. Małgorzata Cywińska – przewodnicząca Komitetu Naukowego i Organizacyjnego Konferencji – powitała Gości, a Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych prof. zw. dr hab. Zbyszko Melosik wygłosił przemówienie otwierające dwudniowe obrady. Podkreślił w nim rolę, jaką odgrywają tego rodzaju spotkania w rozwoju nauki oraz wskazał najnowsze osiągnięcia w dziedzinie pedagogiki, również te mające miejsce na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. Następnie prof. dr hab. Małgorzata Cywińska wprowadziła słuchaczy w tematykę konferencji, szczególnie wskazując, iż ponowoczesny obraz świata, a w nim dzieciństwa, związany jest z jego wielopostaciowością, z jego kontrastowym zróżnicowaniem. Wyznaczają go różnorodne zjawiska powodujące, iż mamy do czynienia zarówno z dziećmi „niskiej jakości” (dziećmi bezdomnymi, biednymi, dziećmi ulicy), jak i „dziećmi jakości wysokiej” (dziećmi funkcjonującymi według programu rodziców, wychowywanymi do sukcesu). Owa wielopostaciowość dzieciństwa pokazuje, iż współczesne wychowanie dzieci jest sprzężone z wieloma problemami implikującymi potrzebę poszukiwania środków zaradczych, umożliwiających rozwiązywanie ich sytuacji trudnych.

Po uroczystym otwarciu konferencji rozpoczęła się pierwsza sesja plenarna, której przewodniczyli: prof. dr hab. Małgorzata Cywińska, prof. dr hab. Danuta Borecka-Biernat oraz prof. dr hab. Andrzej Twardowski.

Pierwszą prelegentką w tej części obrad była prof. dr hab. Ivana Gejgušová („Problemy dzieciństwa w oparciu o współczesną fikcję literacką dla dzieci”), która wskazała na potencjał dziecięcej prozy narracyjnej posiadającej bogatą tradycję w literaturze czeskiej. Autorka podkreśliła możliwość autentycznego i atrakcyjnego prezentowania dzieciństwa w literaturze, jak również wyeksponowała jej walory terapeutyczne. Wykazała przy tym, iż proza narracyjna pomaga dzieciom lepiej orientować się w otaczającym świecie, a także daje sposobność konfrontowania z różnymi życiowymi problemami, z którymi niejednokrotnie młode pokolenie będzie musiało się zmagać.

Wystąpienie prof. dr hab. Urszuli Szuścik („Walory terapeutyczne sztuki w edukacji dziecka wobec jego trudnych sytuacji życiowych”) korespondowało w zakresie wątku terapeutycznego z poprzedzającym je referatem. Zaakcentowano tu znaczenie działalności plastycznej dzieci w procesie rozwijania ich kontroli emocjonalnej, wyrażania emocji i radzenia sobie z nimi.

Natomiast prof. dr hab. Andrzej Twardowski („Pomoc rodzicom małych dzieci z niepełnosprawnościami w radzeniu sobie z sytuacjami trudnymi”) wskazał na nowy paradygmat pomagania rodzinom wychowującym małe dzieci z niepełnosprawnościami, łączący się z odejściem od modeli pomocy skoncentrowanej wyłącznie na profesjonalistach. Przejawia się on w położeniu nacisku na współpracę z rodziną dziecka niepełnosprawnego i budowania partnerskich relacji z jej członkami.

Ostatni referat w tej sesji plenarnej, autorstwa prof. dr hab. Klaudii Schultheis („Kompetencje emocjonalne i społeczne uczestników procesu edukacyjnego jako wkład do inkluzji”), przetłumaczył z języka niemieckiego i wygłosił w imieniu Pani Profesor Schultheis mgr Wojciech Arciszewski, pracownik Zakładu Edukacji Dziecka Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM. Podczas wystąpienia scharakteryzowano różne modele rozwijania kompetencji emocjonalno-społecznych dzieci, przedstawiono programy profilaktyczne dla uczniów wykazujących zaburzenia zachowania i podkreślono, iż przy rozwijaniu wskazanych wyżej kompetencji niezmiernie istotne jest nie tylko reagowanie na nieakceptowane zachowania wychowanków, ale nie do przecenienia jest także dostarczanie dzieciom wzorców konstruktywnych zachowań, szczególnie dotyczących ich sytuacji trudnych.

Podczas drugiej sesji plenarnej, prowadzonej przez prof. dr hab. Małgorzatę Cywińską, prof. dr hab. Marzenę Magdę-Adamowicz oraz prof. dr hab. Kingę Kuszak wygłoszono kolejne referaty, podejmujące ważne aspekty sytuacji trudnych dzieci. Pierwsza prelegentka, prof. dr hab. Wiga Bednarkowa („Granice mojego świata są granicami mojego języka – walory kognitywnej edukacji polonistycznej”) w swoich rozważaniach wskazała, iż kłopoty językowe z wypowiedzianiem się w mowie i piśmie najczęściej prowadzą do życiowych porażek. Rozwijanie zdolności językowych dzieci powinno wynikać nie tylko z konieczności wypełniania zadań narzuconych przez tradycyjną szkołę, ale przede wszystkim ze świadomości tego, jak duże znaczenie dla holistycznego rozwoju człowieka ma jego uświadomiona kompetencja językowa.

W zaprezentowanym przez prof. dr hab. Kingę Kuszak referacie („Rodzinne i szkolne inhibitory kompetencji komunikacyjnych najmłodszych uczniów”) wskazano wpływ środowiska rodzinnego na rozwój kompetencji komunikacyjnych dzieci. Prelegentka ukazała style komunikacji rodziców z dziećmi oraz wybrane czynniki rodzinne, które w sposób negatywny oddziałują na kompetencje komunikacyjne dzieci. Następnie zwrócono uwagę na wybrane determinanty szkolne, które w połączeniu z czynnikami mającymi swe źródło rodzinne, wzmacniają negatywne doświadczenia komunikacyjne młodszych uczniów.

Prof. dr hab. Danuta Borecka-Biernat („Strategie radzenia sobie gimnazjalistów w sytuacji konfliktu społecznego w zakresie osobowościowych determinant”) w swoich rozważaniach zwróciła uwagę na znaczenie poziomu samooceny, typu poczucia lokalizacji kontroli i emocji

w wyznaczaniu konstruktywnej i destruktywnej strategii radzenia sobie gimnazjalistów w sytuacji konfliktu społecznego. Wykazano, iż młodzież z wyższym poziomem samooceny w większym stopniu odwołuje się do strategii konstruktywnej (zadaniowej). Osoby te podejmują więcej starań, aby rozwiązać konflikt. Młodzież zaś o obniżonej samoocenie częściej stosuje strategię destruktywną opartą na niedojrzałych formach zachowania.

Kolejna prelegentka, prof. zw. dr hab. Magdalena Piorunek („Dorośli dzieciom... Transformacje karier zawodowych dorosłych jako kontekst trudnych sytuacji życiowych dzieci”) przedstawiła analizę przemian karier zawodowych na współczesnym rynku pracy, dokonała próby wskazania wybranych potencjalnych obszarów ryzyka, jakie te fenomeny kulturowe niosą ze sobą w kontekście funkcjonowania dzieci.

Wystąpienie prof. dr. hab. Mariusza Jędrzejko („Opuszczeni i rozpieszczeni – problemy rozwojowe i edukacyjne dzieci w rodzinach ‘wielkich karier’”) kończyło II sesję plenarną. Prelegent swoje wystąpienie skupił wokół przedstawienia funkcjonowania dzieci w rodzinach zamożnych ekonomicznie, których rodzice główne zainteresowanie skierowali na rozwój własnych karier zawodowych. U nastolatków pochodzących z takich rodzin obserwujemy proces przyspieszonego wchodzenia w dorosłość i samodzielnego podejmowania ważnych decyzji życiowych, społecznych i zdrowotnych. W konkluzjach ukazano „przyspieszone dorastanie” i jego wielopłaszczyznowe konsekwencje oraz konsekwencje niedostrzegania przez rodziców problemów dziecka w okresie adolescencyjnym.

Przedstawione w dwóch sesjach plenarnych referaty wzbudziły duże zainteresowanie wśród uczestników konferencji i spowodowały ożywioną dyskusję, w wyniku której sformułowano wiele cennych uwag na temat kondycji współczesnego dzieciństwa i problemów, którym najmłodsi muszą sprostać.

Popołudniowe debaty pierwszego dnia konferencji prowadzone były w pięciu równoległych sekcjach problemowych. Sekcji pierwszej, koncentrującej się na rodzinnych uwarunkowaniach sytuacji trudnych w życiu dziecka, przewodniczyli: prof. dr hab. Danuta Borecka-Biernat oraz prof. dr hab. Mariusz Jędrzejko. Sekcję drugą prowadzili: prof. dr hab. Andrzej Twardowski i prof. dr hab. Urszula Szuścik, a poruszane tematy dotyczyły etycznych, społecznych i jednostkowych implikacji trudnego położenia dzieci. O przewodniczenie sekcji trzeciej poproszone zostali: prof. dr hab. Marzena Magda-Adamowicz oraz prof. dr hab. Wiga Bednarkowa. Podczas obrad rozważano edukacyjne przesłanki sytuacji trudnych w życiu dziecka. Moderatorami sekcji czwartej były: prof. zw. dr hab. Aniela Korzon i dr hab. Anna Jakoniuk-Diallo. Obszar zagadnień, w ramach którego wygłoszono referaty, obejmował sytuacje i uwarunkowania osamotnienia dzieci. Sekcji piątej przewodniczyły: prof. dr hab. Katarzyna Krasoń, dr hab. Katarzyna Segiet, prof. dr hab. Krystyna Żuchelkowska, a obrady dotyczyły instytucjonalnych przesłanek sytuacji trudnych w życiu dziecka oraz wybranych aspektów wsparcia dzieci.

Podczas wystąpień w sekcjach wygłoszono inspirujące referaty mające wymiar interdyscyplinarny, prezentowano wyniki badań empirycznych niezwykle znaczące dla funkcjonowania dzieci w sytuacjach trudnych, wskazywano na różnorodne czynniki implikujące sytuacje trudne dziecka oraz akcentowano obszary działań mogących być wsparciem w sytuacjach trudnych dzieci. Dyskusje w sekcjach trwały do godzin wieczornych i stanowiły zakończenie obrad przewidzianych na pierwszy dzień konferencji.

W czwartek, 12 grudnia 2013 roku, konferencja rozpoczęła się od występu artystycznego dzieci z Przedszkola nr 30 „Mały Olimpijczyk” z Poznania, które to od wielu lat łączy przyjacielska więź i współpraca z Zakładem Edukacji Dziecka Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM.

Pierwszej sesji plenarnej tego dnia przewodniczyły: prof. dr hab. Małgorzata Cywińska, prof. dr hab. Katarzyna Krasoń oraz dr hab. Katarzyna Segiet.

Pierwsza prelegentka – prof. dr hab. Marzenna Magda-Adamowicz („Dziecko w sytuacjach szkolnych”) – omówiła między innymi sytuacje twórcze jako trudne z punktu widzenia nauczyciela i ucznia. Wyróżniono pięć podejść do uczenia się, zmiany, rozwiązywania sytuacji trudnych i twórczych. Autorka wykazała, iż w rozwiązywaniu trudnych sytuacji szkolnych istotne jest twórcze myślenie i określone sposoby patrzenia na wspomniane sytuacje – konieczne jest spojrzenie na nie z własnego punktu widzenia, z punktu widzenia czyjś stanowiska i z punktu widzenia obserwatora.

Prof. dr hab. Krystyna Żuchelkowska („Samotność w wyobrażeniach dzieci kończących edukację przedszkolną”) zaprezentowała przeprowadzone badania sondażowe nad czynnikami wpływającymi na wyobrażenia dzieci kończących edukację przedszkolną dotyczące samotności. Szczególnie wyeksponowano zależność takich czynników, jak: płeć dzieci, staż uczęszczania ich do przedszkola.

Druga część konferencji to dalsze wystąpienia plenarne, które odbywały się pod przewodnictwem prof. dr hab. Małgorzaty Cywińskiej, prof. dr hab. Krystyny Żuchelkowskiej i dr hab. Anny Jakoniuk-Diallo.

Aktualny problem eurosieroctwa został przedstawiony przez prof. zw. dr hab. Anielę Korzon („Eurosieroctwo jako współczesny problem pedagogiczny i społeczny”). Sytuacja ekonomiczna wielu polskich rodzin zmusza często jedno z rodziców lub oboje, do podjęcia pracy poza granicami naszego kraju. Dzieci pozostają wówczas pod opieką bliższych lub dalszych członków rodziny. Badania Autorki wykazały, iż sytuacja taka zaburza prawidłowy rozwój psychospołeczny dzieci na skutek dysfunkcyjności rodzinnych relacji i zadań.

Następnie dr hab. Anna Jakoniuk-Diallo („Bariery integracji edukacyjnej dzieci z wadą słuchu”) zwróciła w swoim wystąpieniu uwagę na główne bariery integracji edukacyjnej dzieci z wadą słuchu. Są nimi: nieprawidłowości w zakresie procedury orzekania o umieszczeniu dzieci w systemie kształcenia masowego, niezaspokojenie potrzeb psychicznych i edukacyjnych dzieci, które trafiają do przedszkoli i szkół powszechnych.

Kolejna prelegentka – dr hab. Katarzyna Segiet („Dzieciństwo na miarę oczekiwań rodziców – problemy i wyzwania”) ukazała ideologię parentokracji i jej wpływ na współczesne dzieciństwo. Ideologia ta zarysowuje nowe wymiary dzieciństwa, nie tylko te, w których dzieci są przedmiotem troski rodzicielskiej, ale też te, w których prawa dziecka i jego przywileje są pomijane.

Ostatni wykład, zaprezentowany przez prof. dr hab. Katarzynę Krasoń („Nauczycielskie uprzedzenia a rzeczywiste poznanie dziecka w działaniu teatrem”) przedstawiał sytuację dzieci w wieku wczesnoszkolnym, naznaczonych pejoratywnie na skutek opinii nauczycieli, generowanych uprzedzeniami i stereotypami. Opinie te, nierzadko krzywdzące, wynikają z ograniczonych kompetencji diagnozowania ucznia. Formuła pracy teatrem staje się drogą do rzeczywistego poznania dziecka, jego sposobu postrzegania rzeczywistości, ale także zaspokajania jego specjalnych potrzeb, rozwijania umiejętności i aspiracji.

Następnie osoby, które przewodniczyły pięciu sekcjom problemowym, przedstawiły wyniki grupowych polemik, co wraz z dyskusją było podsumowaniem dwudniowych obrad. Różnorodność poruszanych zagadnień podczas obrad konferencyjnych, jak i ich teoretyczne oraz empiryczne odniesienia składały się na wartościową dyskusję dotyczącą „kondycji” współczesnego dzieciństwa i jego niekorzystnych aspektów uniemożliwiających harmonijny rozwój dzieci.

Oficjalnego zakończenia konferencji dokonała prof. dr hab. Małgorzata Cywińska – przewodnicząca Komitetu Naukowego i Organizacyjnego Konferencji – która podziękowała prelegentom oraz słuchaczom za liczne przybycie, obrady, spotkania i rozmowy umożliwiające pochylenie się nad sytuacją współczesnego dziecka. Stanowią one – co podkreśliła prof. dr

hab. Małgorzata Cywińska – inspirację do dalszych przemyśleń i podejmowania tematów badawczych w zakresie sytuacji niepomyślnych, niekorzystnych z punktu widzenia dziecka oraz opracowywania programów profilaktycznych i wspierających dzieci zmagających się z różnymi formami trudności.

Konferencji towarzyszyła sesja plakatowa: „Świat realny i świat wirtualny – obraz współczesnych zagrożeń dla dzieci i młodzieży”, przygotowana przez dr Katarzynę Waszyńską (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), mgr Donatę Waszyńską-Samolak (Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie), dr Monikę Filipiak (Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Lesznie). Uczestnicy konferencji mogli również obejrzeć wystawę prac plastycznych przygotowanych przez studentów Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod kierunkiem pracowników Zakładu Edukacji Artystycznej Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM. Zakład ten także wzbogacał dwudniowe obrady konferencji znakomitymi wystęпами artystycznymi.

mgr Maria Pieprzyk